

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

Сахарчук Наталія Юріївна

УДК 821.161.2-3.09:7.038.6(043)

**АВТОРСЬКА СУБ'ЄКТИВНІСТЬ У ПОСТМОДЕРНІЙ ПРОЗІ
Ю. АНДРУХОВИЧА ТА В. СЛАПЧУКА**

10.01.01 – українська література

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук**

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі української літератури Інституту філології та журналістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Яблонська Ольга Василівна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки,
доцент кафедри української літератури.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, доцент
Філоненко Софія Олегівна,
Бердянський державний педагогічний університет,
професор кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури;

кандидат філологічних наук, доцент
Хороб Марта Богданівна,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
доцент кафедри української літератури.

Захист відбудеться 10 вересня 2014 р. о 15.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.02 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2.

Автореферат розісланий 9 серпня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Бородіца С.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Постмодерний шлях у літературі визначає постійні новаторські творчі шукання, видозміну та інтеграцію традиційних жанрів. Самоцінність авторської особистості виростає до творчого абсолюту, і відповідно збільшується ступінь особистісності тексту. У такий спосіб суб'єктивність перестає бути визначальною ознакою лірики, але й переходить в епічні жанри. У значній кількості прозових творів цього періоду помічаємо чітку суб'єктивну авторську позицію та яскраве вираження авторського суб'єктивного начала, що раніше спостерігалось лише в «ліричній прозі». Це дає можливість розглянути авторську суб'єктивність у прозі не як оказіональне явище, а як закономірну стильову ознаку сьогочасної постмодерної прози.

Актуальність дослідження зумовлена заглибленням у проблему авторської суб'єктивності постмодерного тексту, що не мала достатньої рецесії в українській літературній науці. Існуючі дослідження, як теоретичні, так і практичні, зосереджені на творчості окремих авторів, орієнтовані насамперед на класичну літературу і поетику, та не можуть бути в повній мірі застосовані до постмодерного тексту сучасної української літератури. Найближчими до об'єкта дослідження є праці, які дотичні до різних аспектів нашої роботи: «Автор і персонаж в українській новітній прозі» О. Поліщук, «Авторська свідомість і класична поетика» М. Кодака, «Мала проза В. Винниченка у світлі авторської суб'єктивності» А. Горбань. Монографічні дослідження української постмодерної прози Т. Гундорової, В. Даниленка, А. Татаренко, Р. Харчук не торкаються особливостей реалізації в ній авторської суб'єктивності. На стику цих двох напрямів досліджень і виявляється прогалина, яку актуально заповнює наша праця, в якій аналізуються приклади реалізації авторської суб'єктивності у текстах сучасної постмодерної літератури. Важливість роботи зумовлена й відсутністю критичного осмислення творчості українських письменників-постмодерністів, зокрема Ю. Андруховича та В. Слапчука, з позицій вираження в них авторської суб'єктивності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано на кафедрі української літератури Інституту філології та журналістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки в контексті наукової тематики: «Українська література: традиції і сучасність». Тема дослідження затверджена на засіданні Вченої ради Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 10 від 28 березня 2013 року).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – проаналізувати образ автора у творах Ю. Андруховича і В. Слапчука крізь призму вираження в них авторської суб'єктивності, з'ясувавши роль і місце суб'єктивно-авторського начала у текстах відомих

прозаїків української постмодерної літератури.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань:

- з'ясувати специфіку української постмодерної літератури;
- виокремити особливості реалізації суб'єктивно-авторського начала в постмодерній прозі;
- простежити розвиток авторської суб'єктивності в українській літературі;
- дослідити відмінність між авторською особистістю та текстуальним автором в автобіографічних текстах Ю. Андруховича;
- означити характерні риси авторської суб'єктивності в автобіографічних романах, есеїстиці та автокоментарі Ю. Андруховича;
- вирізнити постмодерний образ автора в художній прозі В. Слапчука;
- проаналізувати суб'єктивний елемент літературно-критичних праць В. Слапчука;
- порівняти суб'єктивно-авторське вираження в художній, мемуарній та літературно-критичній прозі В. Слапчука та Ю. Андруховича.

Об'єкт дослідження – романи Ю. Андруховича «Таємниця», «Лексикон інтимних міст», автокоментар «Орфей хронічний» до роману «Дванадцять обручів», збірки есеїв «Дезорієнтація на місцевості», «Диявол ховається в сирі» та романи В. Слапчука «Осінь за щокою», «Дикі квіти», «Книга забуття», його повість «Прокляття», а також зібрання літературно-критичних праць «Політ механічної зозулі над власним гніздом» і книга вибраних есеїв та інтерв'ю «Між шляхом воїна і Дао».

Предметом дослідження виступає суб'єктивна реалізація авторської особистості в прозовій художній та літературно-критичній творчості Ю. Андруховича і В. Слапчука.

Методи дослідження. Завдання дисертації досягаються за допомогою загальнонаукових методів (аналіз, узагальнення, індукція, дедукція) та методів літературознавчої науки – рецептивно-естетичного, частково структуралізму, герменевтики, наратології.

Теоретико-методологічна база дослідження. Теоретичні засади постмодернізму та сучасного розуміння автора окреслені у працях теоретиків постмодернізму (Р. Барт, М. Фуко, Ю. Крістева, Ж. Дерріда, Ч. Вінквіст і В. Тейлор). Загалом дисертація ґрунтується на засадах семіотики й структуралізму (праці Р. Барта, У. Еко, Ю. Лотмана), окремих положеннях класичного та структурного (Ж. Лакан) психоаналізу. Стосовно проблеми визначення меж авторської суб'єктивності у тексті взято до уваги теоретичні концепції українських дослідників (М. Гірняк, Т. Гундорова, В. Пахаренко, Я. Поліщук, Г. Сиваченко, В. Смілянська, Н. Шляхова та ін.). Зважаючи на те, що дисертація спрямована в русло не стільки теоретичного висвітлення, скільки аналізу заявленої проблеми в українській

літературі, то чималу увагу приділено літературно-критичним дослідженням сучасного літературного процесу українських дослідників (І. Бондаря-Терещенка, Н. Білоцерківець, Т. Гундорової, Т. Денисової, Н. Зборовської, М. Ільницького, М. Павлишина, Г. Сиваченко, Г. Сивоконя, Р. Харчук та ін.).

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в роботі вперше проаналізовано творчість В. Слапчука і Ю. Андруховича у світлі авторської суб'єктивності та порівнюється їх прозовий доробок. Виокремлено спільні і відмінні риси у реалізації авторської суб'єктивності в художній прозі письменників. Зосередивши увагу на авторській деконструкції та відкиданні канонів, вперше здійснено глибокий аналіз гри з текстом як основної ознаки постколоніальної літератури. Сформовано узагальнений портрет втілення авторської свідомості у прозописьмі Ю. Андруховича і В. Слапчука, де виділено текстуального автора і біографічного автора.

Теоретичне значення дослідження. Отримані результати сприятимуть поглибленню уявлення про авторську суб'єктивність в українській літературі. Дослідження подає новий погляд на специфіку прозової творчості Ю. Андруховича і В. Слапчука. Праця допомагає узагальнити знання про українську постмодерну прозу через її суб'єктивно-авторський вимір. У роботі детально розглянуто еволюцію суб'єктивності в постмодерній прозі, уточнено дефініцію «авторська суб'єктивність».

Практична цінність результатів дослідження. Одержані результати можуть бути впроваджені в навчальний процес закладів освіти під час вивчення сучасної української літератури. Результатами дослідження можна послуговуватися при викладанні особливостей авторської суб'єктивності в постмодерному тексті та творчості Ю. Андруховича і В. Слапчука студентам вищих навчальних закладів. Матеріали і висновки пропонується застосовувати у лекційних курсах з історії української літератури. Вони слугуватимуть цінним першоджерелом для укладачів антологій відповідного тематичного і жанрового спрямування.

Особистий внесок здобувача. Автором самостійно здійснено дослідження художніх творів Ю. Андруховича та В. Слапчука із залученням біографічного контексту, інтерв'ю та критичних текстів. Робота має оригінальний характер, усі публікації – одноосібні.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію обговорено на засіданні кафедри української літератури Інституту філології та журналістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки 23 квітня 2014 р. (протокол № 13). Дослідження пройшло апробацію на таких конференціях: щорічна звітна конференція професорського та викладацького складу Інституту філології та журналістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки «Фестиваль науки»

(Луцьк, 2011, 2012, 2013), «Молода наука Волині: Пріоритети та перспективи досліджень» (Луцьк, 2011, 2012), X Міжнародна конференція молодих учених (Київ, 2011).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи викладено у 8 статтях, 7 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях України, одна публікація – у закордонному часописі. Додатково відображають результати дисертації 2 публікації у матеріалах конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що нараховує 204 позиції. Загальний обсяг роботи – 196 сторінок, із них 176 – основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено його об'єкт, предмет, джерельну базу, названо методи аналізу матеріалу, розкрито наукову новизну та теоретичне і практичне значення одержаних результатів.

Перший розділ роботи «Осмилення постмодернізму як літературної категорії» присвячено історії теоретичного обґрунтування постмодернізму в західному літературознавстві та дискусійності українського постмодерну. Тут розглянуто постмодернізм як основне художнє явище сучасної епохи, його філософсько-естетичні, світоглядні та мистецькі основи.

У **підрозділі 1.1. – «Історія теоретичного опрацювання постмодернізму в західному літературознавстві»** – потрактовано постмодернізм як філософію або стан культури, яка ґрунтується на втраті віри в подальшу поступальність людського прогресу. Основні засади постмодерної літератури – це радикальна іронія як наріжний камінь творчості, інтертекстуальна перекомбінація культурного набутку, взаємодія з масовою культурою та ігрова природа літератури (гра автора з читачем, зокрема мовна гра). Одним із визначальних механізмів формування постмодерну стає переоцінка знань та культурного досвіду засобами інтертекстуального перекомбінування. Особливість цього художнього методу полягає в тому, що для адекватної взаємодії постмодерний світогляд повинен бути присутній як у мистецькому об'єкті, так і в читацькій рецепції.

Схиляємось до думки про питому доцільність поділу постмодернізму на західний та східний (слов'янський) варіанти в силу різної ідеологічної природи обох, першого – як результату пересичення та іронічного відторгнення традиційної культури, а другого – як способу культурного спротиву, який разом з іронічною зверхністю над попередніми культурними здобутками значно протистоїть нав'язаній раніше шаблонній ідеології та тоталітарному обмеженню свободи особистості.

У **підрозділі 1.2. – «Дискусійність українського постмодернізму»** – виділяється

специфіка українського варіанту постмодерну через аналіз полілогічного формування його концепції. В українській літературній науці виділяють чітку межу початку постмодернізму в наших реаліях – кінець 80-их рр. ХХ ст. Український постмодерн вирізняється відсутністю кризи перенасичення і наявністю в ньому елемента спротиву. На противагу світовій постмодерній розчарованості і запереченні будь-якого чіткого спрямування, українська постмодерна література в історичних умовах подолання несвободи зберегла певний пафос боротьби й національного ствердження попри іронізування над класичними національно-жалісливими темами українського письменства. Український постмодерн долає модус не модернізму, а імперіалізму. Його характеризує взаємодія із творчістю українських письменників-модерністів та іронічна зневага до соцреалістичної літератури. Також він зберіг деяку епатажність, яку прийнято вважати ознакою модернізму. Вагоме місце в українській постмодерній літературі посідають необарокові елементи та карнавалізація дійсності.

Специфікою впровадження цього явища в українську літературу стало первинне його теоретичне осмислення письменниками, більшість із яких мали філологічну освіту. Тож українське мистецтво постмодернізму сформоване не емпіричними чинниками, а процесом свідомого пізнання і прийняття його із західних зразків. В українській літературній науці, як і в світовій, набула поширення ідея кінця епохи постмодернізму, що є невіддільною частиною постмодерної дискусії.

Постмодернізм у літературі став предметом широкої дискусії в українському літературознавстві 1990-их рр. В обговоренні взяли участь Є. Баран, І. Бондар-Терещенко, Т. Денисова, Т. Гундорова, О. Ільницький, С. Квіт, В. Лисенко, Л. Лавринович, М. Павлишин, Я. Поліщук, Р. Семків, Г. Сиваченко та інші. Розпочалося воно публікаціями в науковій періодиці, важлива роль серед яких організованої в журналі «Слово і час» дискусії, яка посилила інтерес і залучила чимало голосів до проблеми вокалізації українського постмодерну. Досі триває полеміка у статтях та книжкових виданнях, присвячених українському постмодернізму, достойно продовжуючи традиції українських літературних дискусій. Монографічну основу дослідження українського постмодерну склали праці В. Агеевої, Т. Гундорової, В. Даниленка, Н. Лебединцевої, А. Татаренко, Р. Харчук, О. Якубовської.

Другий розділ – «Особливості реалізації авторської суб'єктивності на українському художньому та літературознавчому ґрунті» – містить термінологічне окреслення та аналіз формування й еволюції категорії авторської суб'єктивності. Суб'єктивність визначено як авторське самовираження у тексті не лише через образ автора. Вона включає автобіографічні, ліричні та самоіронічні прояви, прямі риторичні звертання до читача: це і авторська гра з

реципієнтом та перебування в полі власного тексту шляхом автоінтертекстуальності. Розглянуто авторську суб'єктивність шляхом виділення у тексті постмодерного суб'єкта мовлення та увагу до авторської присутності в ньому.

Яскравим проявом постмодерної авторської суб'єктивності є автоінтертекстуальність. Письменники залучають написані тексти до культурного масиву, з якого черпають матеріал для подальшого творення. Тут мають місце і рекламні згадки самого себе, і самозакохане прагнення вважати свої твори загальновідомими, такими, які точно знайомі читачеві, і максимальне самозосередження, заглибленість у свій метатекст, що змушує знову і знову повертатись до наскрізних мотивів та самоцитуювання.

Проблема вивчення авторської індивідуальності має давню історію в українському літературознавстві. Підвалини вивчення авторської суб'єктивності в українській літературній науці заклав І. Франко. Він чи не вперше відзначив цінність проявів авторської особистості в художньому творі та потрактував творчу індивідуальність як основу художнього тексту і спосіб його внутрішньої організації. Пізніше Микола Євшан абсолютизував авторську індивідуальність як мірило художньої вартості тексту, Б.-І. Антонич писав про творчість як продукт авторської свідомості та наголошував на першорядності індивідуально-авторського начала у тексті. В. Стус конкретизував проблему розмежування понять авторська суб'єктивність та суб'єктивізм: він розглянув авторську індивідуальність у нерозривній взаємодії автора і тексту та автора і читача.

Активне опрацювання проблеми авторської суб'єктивності триває і в сучасній науці. Г. Сивокінь виділяє особливості реалізації суб'єктивного начала в українській літературі в контексті її національної специфіки та вводить до наукового обігу поняття самототожності автора. М. Кодак розглядав проблему розрізнення текстового вияву авторської свідомості та буденної психології автора. О. Поліщук аналізує авторську суб'єктивність у контексті постмодерної розмитості жанрів. М. Гірняк стверджує необхідність пошуку авторської індивідуальності у самоцінному художньому тексті, а не біографічних моментах.

Третій розділ – «Авторська суб'єктивність в автобіографічній прозі Ю. Андруховича» – присвячений своєрідно синтезованому мемуарному комплексу романів та есеїв, у яких чільне місце належить образу Ю. Андруховича і текстуальний світ розкривається через призму авторського сприйняття або стосунку до автора.

У підрозділі 3.1 – **«Роман «Таємниця» Ю. Андруховича як діалог із собою»** – проаналізовано роман «Таємниця» – мемуарно конструйований опис власного життя і світоглядної творчої еволюції автора на тлі зміни епох. Розглянуто його як першу книгу з автобіографічного комплексу романів «Таємниця» і «Лексикон інтимних міст», який за численними внутрішніми збігами та перегуками можемо назвати діалогією з відмінністю в

тому, що в першому з них йдеться про особисте життя і зростання у час суспільних трансформацій, а у другому – зміни географічних декорацій.

Суб'єктивне начало в «Таємниці» досягає абсолюту, особа автора займає увесь романний простір, адже в основі його фабули діють лише два персонажі – дві іпостасі прояву авторської особистості. Епічна віддаленість, яка дозволяє збоку оцінити своє життя, досягається через діалогічне роздвоєння оповіді і виклад сюжету в розмовах двох текстуальних проєкцій автора – живої поетичної та академічної прозової.

Автобіографічна відвертість тексту дає можливість письменникові текстуально зануритися у своє минуле, заново прожити важливі моменти життя і здійснити незавершені гешталти. Ю. Андрухович торкається проблем національної та онтологічної ідентичності, він декларує пошук себе через відсікання зайвого – тобто того, чим він НЕ Є, і протиставлення себе Іншим. Вагоме місце в тексті займає опозиція своєї і чужої ідентичності в боротьбі за виокремлення власної.

У підрозділі 3.2. – «Роман Ю. Андруховича «Лексикон інтимних міст» через призму суб'єктивно-авторського викладу» – зосереджено увагу на наступному творі з мемуарного циклу письменника, який є мозаїчною картиною авторської свідомості із довільних часо- і просторово різних відтинків. Автор тут жваво спілкується із реципієнтом, ставить риторичні питання, дає поради щодо сприйняття чи розуміння конкретних деталей. Цей діалог розпочинається ще в авторській передмові, де Ю. Андрухович характеризує свій текст, ділиться ідеєю задуму та особливостями написання, розпочинає асоціативні ряди, які розгорнуться на сторінках роману.

Авторська суб'єктивність у цій книзі виявляється в тому, що весь виклад будується на особі автора-оповідача з позиції автобіографізму. Основний компонент розповіді – це відчуття чи асоціації автора у знайомих та незнайомих локаціях. Ю. Андрухович пише монументальний чотирьохсотсторінковий твір про себе у ста одинадцяти містах.

У романі «Лексикон інтимних міст» письменник зберігає право лише на власну ідентичність. В інтерпретуванні осіб чи образів, які демонструє читачеві на сторінках роману, вдається до перекодування імен, що забезпечує ще вищий ступінь контролю над усім, що відбувається у тексті й остаточно віддаляє їх від реальності, перетворює реальних чи уявних осіб на персонажів. У цьому тексті Ю. Андрухович упевнено стоїть на традиційних для себе постмодерних засадах, пояснюючи або іронізуючи над деякими особливостями своєї поетики.

У підрозділі 3.3. – «Автокоментар Ю. Андруховича «Орфей хронічний» як частина комплексу суб'єктивно мемуарної прози автора» – проаналізовано текст, який уводить сюжетний роман «Дванадцять обручів», присвячений Б.-І. Антоничу, в контекст

автобіографічно зорієнтованого прозописьма митця.

Автокоментар «Орфей хронічний» наповнений суб'єктивно яскравими автобіографічними мотивами, які сам письменник і розкодує. Тут він розкриває і причини, що спонукали його до написання такого твору, й епізоди із власного життя, які увійшли до тексту. У постмодерній грі із читачем Ю. Андрухович навіть себе як автора уже не сприймає серйозно. Самоіронія в розумінні себе як митця виявлена у традиційному для нього бурлескному потрактуванні ідеалізованого образу українського поета. Традиційне підсміювання над амбівалентними образами поетів, характерних для прозової творчості Ю. Андруховича, все частіше переноситься і на образ автора. Проявляється самоіронія і в авторських ремарках, і в текстових коментарях до автоінтертекстуальних вкраплень із попередніх творів. У руслі психоаналізу очевидним є момент сублимації тривалого нервового напруження, пов'язаного із роботою над романом, через процес писання автокоментаря, який стає джерелом катарсису.

Специфіку реалізації авторської суб'єктивності в жанрі автокоментаря визначає те, що тут вона знаходить свій вияв не в конкретних текстових елементах, а визначає всю текстову парадигму. Нарація набуває есеїстичного характеру, поєднує в собі риси публіцистики, інтимізованого особистісного письма та літературознавчої (тобто наукової) манери викладу. Водночас, пишучи автокоментар, письменник отримує новий простір для самовираження й небаченої особистісності письма, не обмеженого ні стильовими рамками, ні сюжетною конструкцією. Крім того, в такій ситуації автор ще й формує в читача свій власний інтелектуалізований образ та постає творцем авторського міфу.

У підрозділі 3.4. – «Суб'єктивно-авторські витоки автоінтертекстуальності в есеїстиці Ю. Андруховича та особливості суб'єктивного підходу до літературно-критичних есеїв» – увагу зосереджено на текстах, що входять до збірок есеїстики «Центрально-східна ревізія», «Дезорієнтація на місцевості» та «Диявол ховається в сирі». Есеїстика Ю. Андруховича є всуціль суб'єктивним письмом зі значним автобіографічним спрямуванням. Основні теми, підняті у «Центрально-східній ревізії» і «Дезорієнтації на місцевості», – це родинні перекази, спогади про мандри, історії про творчість та Бу-Ба-Бу, роздуми про культурну ідентичність. Сам автор відчуває розкіш приналежності до території та її культурного спадку. Ю. Андрухович у моделюванні дійсності традиційно дотримується автороцентричної моделі побудови тексту. Сторінки з біографії настільки вплетені у текстову структуру, що стають не алюзійними вкрапленнями, а автобіографічною основою творів. «Центрально-східна ревізія» – визначальний для творчості Ю. Андруховича текст. Письменник часто звертатиметься до нього у подальшій творчості, зокрема в мемуарних романах. Автор інтимно розкриває родинні легенди різної міри правдоподібності, вплітаючи

їх у загальноісторичне тло. Цей масив відданий широкому загалові із такою деталізацією, що може долучитися до формування ще чийхось династійних історій.

Окремий корпус есеїстики Ю. Андруховича становлять твори, в яких центр уваги переміщується з особи чи творчості автора на чужі тексти. Традиційні саморефлексії й занурення в автобіографію та автогеографію тут витісняють літературно-критичні вкраплення. Хоч самоцінність авторського світогляду все ще залишається основним мірилом істини, письменник розкриває читачеві також існування інших позицій, які вводяться у текстове поле через критичне опрацювання чужих книг та виклад їх осмислення. Автор не обмежує себе жанровими рамками класичної рецензії. Навіть критичні відгуки в нього мають виразне автобіографічне спрямування. Тексти більшою мірою пов'язуються з подіями життя Ю. Андруховича, ніж із моментами біографій їхніх творців.

Четвертий розділ – «Втілення авторської суб'єктивності у постмодерних романах та критиці В. Слапчука» – містить аналіз ризоматичних романних текстів автора у їх зіставленні із критичними студіями зі збірки «Політ механічної зозулі над власним гніздом». Основою вираження авторської суб'єктивності в романній творчості В. Слапчука є роздроблення авторської особистості та приміряння масок.

Підрозділ 4.1. – «Ігри з персонажністю автора в романі В. Слапчука «Дикі квіти»» – присвячено тому, як в аналізованому романі письменник вдається до прийому постмодерної децентрації – оповідь не має єдиного осердя, а художня правда розділяється на три персонажні позиції. У творі спостерігаємо ігрову природу взаємин автора і персонажа. В. Слапчук віддаляється від читача, не лише подаючи розповідь через призму сприйняття і викладу персонажів, але й за допомогою текстуального образу Автора, який на сторінках роману спостерігає за життям дійових осіб і намагається безсторонньо його фіксувати. Внутрішні діалоги у тексті є не звертанням автора до персонажа, а радше персонажа до автора. В цьому романі реалізовується традиційне для В. Слапчука самоіронічне сприйняття письменницької праці. Автор – ремісник, який тільки записує рухи героїв, і його діяльність іронічно дріб'язкова супроти «драм», що розгортаються у тексті. Самоіронічне сприйняття образу Автора закономірно вписується у висловлювану В. Слапчуком іронію стосовно власних творчих професій. Як у збірках критики «Політ механічної зозулі над власним гніздом» та «В очікуванні на інквізитора» він іронічно сприймає і трактує літературно-критичну працю, так і в романі «Дикі квіти» вкладає в уста персонажів іронічні відгуки про професію письменника, якими вони характеризують Автора.

У підрозділі 4.2. – «Реалізація суб'єктивно-авторського начала у багатоголосі роману В. Слапчука «Осінь за шокою» – досліджується ризоматичний романний текст, у якому письменник звертається до проблеми долі митця, його місця в суспільстві,

становлення та самоідентифікації. В Слапчук окреслює середовище, в центрі якого знаходиться у своїх стосунках із жінками, соціумом і собою. Образ митця, зображеного в тексті, у новелах варіативний. Письменник конструює різні умови і приміряє на себе різноманітні письменницькі іпостасі. Можна простежити чіткий поступальний рух образу і відповідні його значні еволюційні зміни. Насамперед, відзначаємо розділення у кожній із частин автобіографічного твору текстуального персонажа-оповідача та його героя. В такий спосіб В. Слапчук вдається до подвійного дистанціювання тексту від себе, переводячи його через дві (а то й більше) наративні призми, водночас декларуючи автобіографічність внутрішніх вставних текстів і наповнюючи роман власними біографією та світоглядними особливостями.

Автор зображає себе на етапах творчого шляху – від поезії та романтики до суцільної прози, що стає рутинною працею. Якщо вилучити із поля зору інтимний сюжет, який є дуже різнорідним і нелінійним, то залишиться твір про становлення і розвиток свідомості письменника, його еволюцію у взаємодії із зовнішнім світом, жінками і собою у прагненні відокремити свою ідентичність від нав'язаної суспільством або Жінкою (жінками).

У підрозділі 4.3. – «Суб'єктивно-авторська специфіка осмислення болю війни у прозі В. Слапчука. Повість «Прокляття» та роман «Книга забуття» – доведено, як ініціація в умовах бойових дій в Афганістані визначила художні домінанти творчості митця. Відлуння війни відчувається в його поезіях, проявляється у текстах романів та досягає апогею в масштабній «Книзі забуття», присвяченій осмисленню війни засобами своєї пам'яті та світового культурного здобутку. Автор одночасно постає у двох іпостасях – літератора, який прагне до теоретичного відсторонення від проблеми війни, та звичайного чоловіка, що переживає її. Письменник творить роман, увібравши в себе не тільки книжну схоластику, але й будні рядового солдата.

Звертаємо особливу увагу на психоаналітичну сублимаційну природу творення, яка, очевидно, виступає тут однією із визначальних. Особливо варто на цьому наголосити в контексті порівняння двох текстів, залучених до аналізу. В ранній повісті ліричний герой намагається звільнитися від нав'язливих думок про пережиті жахи війни, витіснивши їх зі свого життя та свідомості. Судячи з того, що автор через два десятки років повертається до цієї ж теми текстом на 366 сторінок, наче високосний рік людського життя, цей шлях не стер пам'яті ні героя, ні автора. Велична «Книга забуття» попри свою назву тяжіє не стільки до забуття, як до звільнення через осмислення, структурування спогадів, щоб мати змогу самому звертатися до них, а не бути зненацька ними захопленим.

Підрозділ 4.4. – «У лабораторії В. Слапчука-критика: особливості вираження авторської суб'єктивності у книзі «Політ механічної зозулі над власним гніздом» –

присвячений дослідженню збірки критичних текстів, де автор демонструє значну міру авторської свободи в тексті. Беручись до критики, В. Слапчук все ж не обирає класичний науковий підхід. Автор залишається більше творцем, ніж ученим, конструює власний критично-художній твір, опираючись на чужі. Можемо вважати цю книгу складовою єдиного комплексу творчості В. Слапчука. Письменник, який у своїй прозі експериментував із примірянням різних масок, знайшов спосіб отримати небувалу розкіш випробовування ще й чужих облич, заглиблюючись і аналізуючи твори інших авторів.

В. Слапчук висловлює свою налаштованість на суб'єктивний лад, демонструючи значну міру авторської свободи в тексті. Він прямо декларує настанову на неминучу суб'єктивність стосовно близьких йому явищ чи понять. У збірці критичних текстів дослідник звіряється читачеві: тут, у книзі нібито про чужі твори, розкриває значну частину себе, власних світогляду, поглядів на мистецтво та поезію. З перших сторінок автор пояснює власне розуміння суті і призначення літературної критики. В. Слапчук вправно іронізує над критиками загалом і своєю персоною у цій іпостасі зокрема. Він кілька разів називає критику читанням як професією, а критика відповідно – професійним читачем.

У підрозділі 4.5. – «Між шляхом воїна і Дао»: письмовий автопортрет В. Слапчука» – розглянуто тексти, які іноді межують зі щоденниковою інтимністю чи потоком свідомості. Вони особливі тим, що не є принагідними особистими нотатками, а орієнтовані на Іншого, який виступає ініціатором мовного потоку, спонукою до творення та залишає у тексті слід своєї присутності.

Чи то пишучи на задані редакцією теми, чи укладаючи передмови, рецензії і відгуки на чужі книги, В. Слапчук відкриває читачеві власну особистість. І це реалізується як на стилістичному рівні формування неодмінного авторського відбитка в тексті, але й прямо, переводячи мову на себе. Автор згадує моменти зі своєї біографії чи розповідає про особливості характеру та його становлення. В інтерв'ю, де смислові акценти зосереджені на особі В. Слапчука, його відвертість стає закономірною. Із уривків фраз поступово складається уявний портрет автора, зліпок його індивідуальності, який він охоче відкриває читачеві.

«Між шляхом воїна і Дао» В. Слапчука – максимально особистісна книга, що претендує на небувале розкриття читачеві особистості автора через есеї, інтерв'ю та критичні відгуки. Діалогічна відвертість інтерв'ю, спровокована поглядом на себе чужими очима, дає можливість пізнати письменника, а вільність есеїстичного жанру дозволяє вмістити особисті роздуми, виклад своєї позиції з приводу поставлених проблем. Творець тексту відкриває читачеві власне ставлення, тож абсолютизується суб'єктивна індивідуально-авторська світоглядна парадигма.

Висновки репрезентують реалізацію завдань роботи в підсумкових результатах дослідження. У дисертації теоретично узагальнено та обґрунтовано проблеми авторської суб'єктивності в українському постмодерному тексті на прикладі прозової творчості Ю. Андруховича і В. Слапчука. У дослідженні атрибутовано художні тексти й уточнено теоретичні поняття для характеристики явищ постмодернізму та авторської суб'єктивності.

Постмодернізм – це філософія або стан культури, що ґрунтується на втраті віри в поступальність людського прогресу. Основні засади постмодерної літератури – це радикальна іронія як наріжний камінь творчості, інтертекстуальна рекомбінація культурного набуtku, взаємодія з масовою культурою й ігрова природа літератури.

Проявами постмодернізму є руйнування ієрархії, активна взаємодія з текстом як у площині автор / метатекст, так і у вимірі читач / художній твір. Постмодерне мистецтво вимагає підготовленого реципієнта, який може долучитися до гри із текстом. На відміну від модернізму, постмодернізм не прагне до заперечення чи переосмислення раніше сказаного, а іронічно опрацьовує його у творчості.

Постмодернізм отримав специфічний вияв на українському літературному ґрунті. Він сформувався в суспільстві, яке не зазнало матеріального перенасичення, як спротив тоталітарному імперському дискурсу та жорсткій регламентації літератури. Український постмодернізм як стиль протистоїть традиційному рустикальному дискурсу і тяжіє до формування урбаністичної літератури у взаємодії з досягненнями модернізму та необароко. Специфікою впровадження цього явища в українську літературу стало первинне його теоретичне осмислення письменниками, більшість із яких мають філологічну освіту.

Незважаючи на дискусійні моменти, дослідники зупиняються на загальних рисах постмодернізму в його українському прояві. Насамперед, вчені відзначають наскрізну іронічність постмодерного світогляду і творчості, їх еkleктичність на рівні плюралізму ідей і жанрово-стильового синтезу. Український постмодернізм відзначається антиідеологічністю та спротивом тоталітарному минулому. Його особливістю є близькість до модернізму, що свідчить: він сформувався швидше на ґрунті провокації, ніж пересичення публіки.

Авторська суб'єктивність відіграє важливу роль у творах української постмодерної прози. Ця літературознавча категорія є вираженням авторських інтенцій у тексті через розкриття особистої інформації та діалогічну взаємодію автора із читачем. До комплексу авторської суб'єктивності належать образ автора, автобіографічні, ліричні та самоіронічні прояви, прямі риторичні звертання до читача, авторська гра з реципієнтом і перебування в полі власного тексту шляхом автоінтертекстуальності. Авторська суб'єктивність може бути досліджена через виділення у тексті постмодерного суб'єкта художнього мовлення.

В українському літературному просторі авторська суб'єктивність тривалий час

знаходилась у тіні через переважання у ньому ідеологічного над естетичним. Особистісні прояви митця у тексті здавалися менш важливими, ніж його ідейний пафос, як у радянській, так і в національній літературі. Проте сучасні дослідники виокремлюють авторську позицію навіть у текстах середньовічної літератури. Нова українська література, розширивши сюжетні рамки творів, дозволила використання в художньому тексті автобіографічних та самоіронічних мотивів. Переломною для української прози щодо міри суб'єктивності у творі є література імпресіонізму. Згаданий літературний стиль, будучи проривом між реалізмом та модернізмом, серед інших різючих змін у письмі актуалізував увагу не лише до внутрішніх станів персонажа, а й до авторської особистості. Вимір авторської суб'єктивності в українській літературі посилювався від джерел авторської присутності в давній літературі до наскрізної суб'єктивності постмодерного тексту.

Література постмодернізму визначає суб'єктивність як одну зі своїх основних засад. Взнявши за основу деконструкцію і відкидання канонів, автор вдається до гри з текстом, тому його присутність у ньому небачено зростає.

У сучасному українському письменстві стверджується самоцінність авторської особистості: автор виходить на передній план, іноді займаючи увесь текстовий простір. Зокрема, виділяємо низку автороцентричних текстів Ю. Андруховича («Таємниця», «Лексикон інтимних міст» і його есеїстка), які утворюють химерно переплетений автобіографічний комплекс. У кожному із цих творів важливе місце належить образу самого Ю. Андруховича, де текстуальний світ розкривається через призму авторського сприйняття або стосунку до автора. Саме в ранніх есеях розпочинається перетворення біографії у текст, яке досягає апогею у згаданих романах. У творчості домінують не автобіографічні мотиви, а мемуарна основа текстових ходів.

Хоч Ю. Андрухович та В. Слапчук можуть здатися зовсім несхожими митцями українського літературного процесу, попри це між ними помітні біографічні і художні паралелі. Обидва автори реалізували себе у поетичній, прозовій і літературно-критичній сферах. Їхня творчість традиційно починалася із поезії і лише пізніше переходила до прозових форм. Обидва мають певні наукові здобутки, є кандидатами філологічних наук, що виявляється у їхній творчості як у формі прямих згадок чи натяків, так і через інтертекстуальний рівень, що вимагає високої читацької компетенції.

Спостерігаємо і текстуальні перегуки їхньої творчості. На перший погляд, порівняння творчості Ю. Андруховича і В. Слапчука є плідним лише у площині відмінностей, проте детальний розгляд дозволяє побачити у їхніх текстах біографічні і творчі паралелі, як-от автобіографічність. У В. Слапчука вона не досягає такого рівня мемуарності, як у Ю. Андруховича, але в текстах присутні автобіографічні ремінісценції і залучення

особистого досвіду. Варто виділити і мілітарні мотиви, які є автобіографічними для обох авторів: досвід афганської війни В. Слапчука та армійські спогади Ю. Андруховича.

У творах В. Слапчука суб'єктивно-авторське начало розподібноється. Він одягає різні маски-обличчя: від творчих іпостасей поета, прозаїка, критика до моделювання наративних ситуацій у текстах. Автор не зупиняється на одному образі оповідача в романі. Найприкметнішими з точки зору постмодерної роздробленості є тексти «Дикі квіти» та «Осінь за шокою», де особа автора у тексті розділяється на кілька нараторів.

Яскравою є відмінність у трактуванні образу митця у творчості письменників. У Ю. Андруховича простежується деміургічна природа творця: автор наділений абсолютною владою у межах власного тексту. Він навіть намагається впливати на свою реальну долю, описуючи події особистого життя в автобіографічних романах, у такий спосіб пишучи власну книгу долі, хоч і постфактум редагуючи її на власний смак та розсуд. У В. Слапчука присутній мотив письменника як Майстра, котрий працює над долями власних героїв, записуючи їх. Персонажі романів дозволяють собі іронічні висловлювання про автора та зауваження на його адресу.

У творчості Ю. Андруховича і В. Слапчука спостерігаємо різні прояви авторської присутності у тексті. До розгляду залучаються твори, в яких образ автора вплетено до персонажної структури тексту. Ю. Андрухович будує романи «Лексикон інтимних міст» і «Таємниця» на автобіографічній основі, в такий спосіб потрапляючи у текст, оскільки сюжет розгортається навколо подій, пережитих ним у реальному житті. В. Слапчук у романах «Осінь за шокою» та «Дикі квіти» вводить автора до персонажної системи творів. Репліки персонажів указують на авторську присутність у романній дійсності.

У великій прозі обох письменників розглянуто проблеми митця у соціумі, його призначення та способу життя, взаємин із навколишнім середовищем та власними персонажами. В. Слапчук надає персонажам незмірно більшої свободи. Його герої самі проектують свою дійсність, а текстуальний автор зображується в ролі скриптора, якому залишається тільки записувати їхні дії. Ю. Андрухович у цьому контексті дотримується більш класичної позиції, крім того, персонажі його творів переважно мають прототипів, тож колізії можуть бути наперед відомі читачеві, достатньо ознайомленому з деталями особистого життя письменника. Здавалося б, він опиняється в ролі оповідача-скриптора, яку відводять автору теоретики українського літературознавства середини ХХ ст., проте міра авторської суб'єктивності і забезпечує художньому твору відмінність від мемуарного. Подання сюжетної інформації через призму власної точки зору, автобіографічне розставлення акцентів, самоіронія та ліризм дозволяють Ю. Андруховичу втримувати свій твір у контексті художньої літератури поза хиткою межею з мемуаристикою.

Основні положення дисертації викладені у таких публікаціях:

1. Сахарчук Н. Ю. Реалізація суб'єктивно-авторського начала у багатоголоссі роману Василя Слапчука «Осінь за шокою» / Н. Сахарчук // Літопис Волині. – Луцьк, 2011. – Ч. 10. – С. 100–103.

2. Сахарчук Н. Ю. Проблема авторської суб'єктивності в українському літературознавстві / Н. Сахарчук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2012. – № 12. – С. 132–137.

3. Сахарчук Н. Ю. У лабораторії В. Слапчука-критика: особливості вираження авторської суб'єктивності у книзі «Політ механічної зозулі над власним гніздом» / Н. Сахарчук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2012. – № 13 (238). – С. 113–117.

4. Сахарчук Н. Ю. Роман «Таємниця» Юрія Андруховича як діалог із собою / Н. Сахарчук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – № 3 (252). – С. 121–127.

5. Сахарчук Н. Ю. Український літературний постмодерн як предмет обговорення в науковій періодиці / Н. Сахарчук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – № 28 (277). – С. 119–125.

6. Сахарчук Н. Ю. Суб'єктивно-авторское осмысление боли войны в прозе В. Слапчука: повесть «Проклятие» и роман «Книга забвения» / Н. Сахарчук // Потенциал современной науки: научно-производственный периодический журнал. – 2014. – № 1 (февраль). – С. 116–122.

7. Сахарчук Н. Ю. Автокоментар Юрія Андруховича «Орфей хронічний» як частина комплексу суб'єктивно мемуарної прози автора / Н. Сахарчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць. – Острог, 2014. – Вип. 41. – С. 72–76.

8. Сахарчук Н. Ю. Реалізація суб'єктивно-авторського начала у постмодерних автокоментарях Ю. Андруховича та Ю. Іздрика / Н. Сахарчук // Літературознавчі обрії. Праці молодих учених : Збірник наукових праць – К. : Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАНУ, 2014. – Вип. 19. – С. 213–218.

Додаткові публікації:

9. Сахарчук Н. Ю. Прояви авторської суб'єктивності в романі Ю. Андруховича «Дванадцять обручів» / Н. Сахарчук // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів «Молода наука Волині : пріоритети та перспективи

досліджень» (10–11 травня 2011 року) : у 3 т. Т. 2. – Луцьк : Волин. нац. ун-т. ім. Лесі Українки, 2011. – С. 60–62.

10. Сахарчук Н. Ю. Авторська суб'єктивність у хронологічно-стильовому зрізі української літератури / Н. Сахарчук // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів «Молода наука Волині : пріоритети та перспективи досліджень» (14–15 травня 2012 року) : у 3 т. Т. 2. – Луцьк: Волин. нац. ун-т. ім. Лесі Українки, 2012. – С. 38–40.

Анотація

Сахарчук Н. Ю. Авторська суб'єктивність у постмодерній прозі Ю. Андруховича та В. Слапчука. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України. – Тернопіль, 2014.

У дисертації зосереджена увага на проблемі авторської суб'єктивності у художньому, літературно-критичному та публіцистичному доробках Ю. Андруховича та В. Слапчука. Розглянуто художні тексти й уточнено теоретичні поняття для характеристики явищ постмодернізму та авторської суб'єктивності. Авторську суб'єктивність потрактовано як авторське самовираження у тексті, не лише через образ автора, як відбиток, який він прагне створити, але й всі автобіографічні, ліричні та самоіронічні прояви, прямі риторичні звертання до читача, авторську гру з реципієнтом та перебування в полі власного метатексту шляхом автоінтертекстуальності. У дослідженні аналізуються твори Ю. Андруховича і В. Слапчука з позицій вираження в них авторської суб'єктивності, що дозволяє виокремити у їх текстах образ суб'єктивного автора і в такий спосіб з'ясувати роль і місце суб'єктивно-авторського начала в сучасній українській постмодерній літературі.

Ключові слова: авторська суб'єктивність, постмодернізм, автоінтертекстуальність, автобіографізм, самоіронія, самовираження.

Summary

Sakharchuk N. Y. The Author's Subjectivity in Y. Andrukhovych and V. Slapchuk Postmodern Prose. – Manuscript.

Dissertation for a candidate degree in philology, speciality 10.01.01 – Ukrainian Literature. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Ternopil, 2014.

The thesis brings into focus the problem of author's subjectivity in Y. Andrukhovych and V. Slapchuk works of fiction, literary criticism and journalistic writing that constitute their literary

heritage. The research provides analysis of works of fiction and itemizes theoretical concepts for the study of postmodernism and author's subjectivity phenomena. It summarizes advances of foreign and Ukrainian literature studies in the issues of postmodernism and zeroes in on particularity of Ukrainian postmodernism in the context of world literature. The thesis deliberates over the issue of author's subjectivity in postmodern text that has not yet received an adequate reception in Ukrainian literature studies. The research considers author's subjectivity as self-expression of the author in the text, but not only by means of creating the imprint of the author's image, but also by autobiographical, lyrical and self-mocking elements, direct rhetorical address to the reader, the author-recipient interaction and localization within the text via autointertextuality. The study of author's subjectivity is conducted by the method of extraction from the text the postmodern subject of poetic language and focus on the author's presence in the text. Having analyzed Y. Andrukhovych and V. Slapchuk works within the framework of author's subjectivity expressed in them, we succeeded in singling out the image of subjective author in the texts, and thus, determining the role and importance of subjective author motif in the texts of the leading prose writers of Ukrainian postmodern literature.

The following works of fiction are analyzed: Y. Andrukhovych novels «The Secret», «Lexicon of Intimate Cities», self-commentary to his novel «Twelve Rings» – «The Chronic Orpheus», books of essays «Disorientation on Location» and «The Devil is Hiding in the Cheese»; V. Slapchuk novels «Autumn in Cheek», «Wild Flowers», «The Book of Oblivion», story «The Curse», a collection of works of literary criticism «The Flight of Clockwork Cuckoo over its Nest» and a book of selected essays and interviews «Between the Warrior's Way and Tao».

The paper introduces interpretation of Y. Andrukhovych and V. Slapchuk creative writing within the framework of the author's subjectivity and presents comparison of their prose works. It highlights similarities and differences in realization of the author's subjectivity in Y. Andrukhovych and V. Slapchuk prose fiction. The thesis provides analysis of Y. Andrukhovych autobiographic works, that form an intricate stylized memoirs complex, and the novels by V. Slapchuk that contain the most vivid examples of the author's stance fragmentation and masks fitting. Prominence is given to biographical and literary parallelism between Y. Andrukhovych and V. Slapchuk. The works selected for analysis present the interlacing of the author's image and the characters system of the text. The writer's demiurgic perception in Y. Andrukhovych texts and the assignment of master's role to him in V. Slapchuk works are analyzed. The peculiarities of subjective author identity implementation in fiction works and adjacent texts are summarized.

Key words: author's subjectivity, postmodernism, autointertextuality, autobiographism, self-mocking irony, self-expression.

Аннотация

Сахарчук Н. Ю. Авторская субъективность в постмодернистской прозе Ю. Андруховича и В. Слапчука. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01 – украинская литература. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка Министерства образования и науки Украины. – Тернополь, 2014.

В диссертации сосредоточено внимание на проблеме авторской субъективности в художественных, литературно-критических и публицистических произведениях Ю. Андруховича и В. Слапчука. Рассмотрены художественные тексты и уточнены теоретические понятия для характеристики явлений постмодернизма и авторской субъективности. Авторскую субъективность определено как авторское самовыражение в тексте, не только через образ автора, как отпечаток, который он стремится создать, но и все автобиографические, лирические и самоироничные проявления, прямые риторические обращения к читателю, авторскую игру с реципиентом и пребывание в поле собственного текста путем автоинтертекстуальности. В исследовании анализируются произведения Ю. Андруховича и В. Слапчука с позиции выражения в них авторской субъективности, что позволяет выделить в их текстах образ субъективного автора и так выяснить роль и место субъективно-авторского начала в современной украинской постмодернистской литературе.

Ключевые слова: авторская субъективность, постмодернизм, автоинтертекстуальность, автобиографизм, самоирония, самовыражение.